

Artur Grabowski

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Ekonomii
artur.grabowski@ue.katowice.pl

ANALIZA RACHUNKU SATELITARNEGO SPORTU W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Dynamiczny rozwój sportu na skutek komercjalizacji i profesjonalizacji spowodował wzrost znaczenia ekonomicznego dla gospodarek państw Unii Europejskiej. W efekcie koniecznym stało się stworzenie nowych narzędzi analizy i pomiaru tego fenomenu. Z inicjatywy Komisji Europejskiej opracowano definicję sportu oraz metodologię sporządzania rachunku satelitarne sportu. Do prac nad znaczeniem sportu przystąpiło kilka państw, wśród nich Polska. Ich wyniki były następujące. Łączny popyt na dobra i usługi sportu w Polsce wynosił 32,1 mld zł, co stanowiło 2,26% PKB w 2010 r. Zatrudnienie w sporcie wynosiło 294,3 tys. osób, co stanowiło 2,09% ogółu zatrudnionych. Wartość dodana sportu wynosiła 23,1 mld zł.

Słowa kluczowe: metodyka, PKB, sport, Unia Europejska, zatrudnienie.

JEL Classification: J23, L83, O52.

Wprowadzenie

Od połowy lat 70. XX w. sport był obiektem zainteresowań instytucji Unii Europejskiej. W Deklaracji nicejskiej wskazano znaczenie i specyficzny charakter sportu. Postępująca jego profesjonalizacja i komercjalizacja, ale także zwiększenie świadomości społecznej co do zdrowego trybu życia, m.in. poprzez aktywność fizyczną, spowodowało, iż w poszczególnych państwach UE wzrastało znaczenie ekonomiczno-społeczne sportu. Jednocześnie w kolejnych latach w oficjalnych dokumentach UE wskazywano, iż przyczynił się on do wzrostu gospodarczego i poziomu zatrudnienia. Tym samym sport miał udział w realiza-

cji strategii „Europa 2020”¹. Natomiast brakowało narzędzia badawczego, które pozwoliłoby na precyzyjny opis znaczenia sportu we wszystkich krajach członkowskich UE. Dotychczas Komisja Europejska w „Białej księdze na temat sportu” wykorzystywała wyniki badań z Austrii (*Die makroökonomische Effekte des Sports in Europa*), według których w 2004 r. sport (w szerszym znaczeniu) wytworzył 407 mld EUR wartości dodanej (tj. 3,7% PKB całej UE) i 15 mln miejsc pracy (tj. 5,4% w całej UE). Komisja Europejska stworzyła w 2006 r. Grupę Roboczą ds. Sportu i Ekonomii. Jej celem było stworzenie europejskiej metody pomiaru wpływu sportu na gospodarkę i doprowadzenie do powstania europejskiego rachunku satelitarne sportu (RSS). Czym jest rachunek satelitarne? Otóż jest to narzędzie wykorzystywane do pomiaru wpływu sektora sportu na funkcjonowanie i rozwój danej gospodarki. Polega na dokonaniu wyodrębnienia z systemów rachunków narodowych pozycji związanych z działalnością sportową i oszacowaniu ich wartości. Korzystając z tego narzędzia, można dokonać ustalenia udziału sektora sportu w PKB danego państwa oraz wpływu na zatrudnienie. Natomiast w naszym kraju Ministerstwo Sportu i Turystyki podjęło w 2009 r. inicjatywę wykonania rachunku satelitarne sportu, co miało dodatkowy związek z Polską Prezydencją w UE i wskazaniem priorytetu sektorowego „Polityka sportowa oparta na faktach ekonomicznych” [Liberda, 2010, s. 8].

Celem artykułu jest przedstawienie metodologii sporządzania rachunku satelitarne sportu oraz wyników badań przeprowadzonych w wybranych krajach Unii Europejskiej.

1. Definicja wileńska sportu

Podczas prezydencji austriackiej odbywały się regularne posiedzenia Grupy Roboczej ds. Sportu i Ekonomii. W trakcie jednego z nich w październiku 2007 r. przyjęto definicję sportu, zwaną dalej definicją wileńską. Definicja obejmowała trzy ujęcia: 1) statystyczne, 2) wąskie, 3) szerokie.

Definicja statystyczna odnosiła się do klasyfikacji NACE (*Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne*/ Statystyczna klasyfikacja działalności gospodarczych w Unii Europejskiej) 92.6. – działalność sportowa oraz do grupy Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) 92.6 – obejmującej działalność związaną ze sportem. W szczególności dotyczyła

¹ Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Rozwijanie europejskiego wymiaru sportu*, KOM (2011), 12 wersja ostateczna, Bruksela 18 stycznia 2011 r., s. 9.

prowadzenia działalności w ramach infrastruktury sportowej (stadionów i innych obiektów sportowych, np. hal, lodowisk), a także usług związanych z organizacją i promowaniem imprez sportowych.

Wąska definicja sportu obejmowała sektory gospodarcze, które produkują towary i dostarczają usługi niezbędne do uprawiania sportu. Tymczasem szeroka definicja sportu traktowała o wszystkich istotnych gałęziach przemysłu i rodzajach działalności (bezpośrednio lub pośrednio) związanych ze sportem, dla których stanowi on znaczący wkład w ich funkcjonowaniu, np. transmisje telewizyjne.

Opracowanie definicji sportu stanowiło podstawę w procesie konstruowania rachunku satelitarnego sportu.

2. Metodyka tworzenia rachunku satelitarnego sportu w Polsce

Obliczenia rachunku satelitarnego w Polsce były prowadzone przy wykorzystaniu szerokiej definicji sportu. W trakcie prac nad sporządzeniem RSS korzystano z następującego źródła danych: Systemu Rachunków Narodowych (SRN), tj. produkcji, tworzenia dochodów i wykorzystywania dochodów do dyspozycji. Przy opracowaniu RSS użyto roboczych tablic podaży oraz wykorzystania z 2006 r.² Obejmowały one układ składający się z 465 grup bilansowych produktów i 58 rodzajów działalności. Każdy z rodzajów produktów, zakwalifikowany jako sportowy, przypisano do grupy bilansowej oraz konkretnej sfery działalności (według działów PKD) w tablicach podaży (ukazują kompozycję produktową każdej działalności, wyrażoną w cenach bazowych, stanowiącą sumę podaży krajowych produktów sportowych w *i*-tej grupie bilansowej oraz importu produktów sportowych w *i*-tej grupie bilansowej) i wykorzystania (obejmowały dane o zużyciu produktów krajowych i importowanych, sporządzane w cenach nabywcy). Następnie został ustalony popyt finalny i pośredni na produkty sportowe. W przypadku tego pierwszego dla poszczególnych grup produktów wg PKWiU uwzględniono: popyt finalny (gospodarstw domowych, instytucji rządowych i samorządowych, instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych), nakłady brutto na środki trwałe, przyrost rzeczowych środków obrotowych i eksport. Popyt pośredni stanowił zużycie grupy 92.6. i organizacji sportowych z działu 91 (91.2)³.

² Jak wskazują autorzy polskiego RSS, przy jego tworzeniu wykorzystywano dane dotyczące wcześniejszych okresów, co miało związek z cyklem tworzenia szczegółowych rachunków narodowych w statystyce publicznej, które to powinny być uzgodnione wszystkie rachunki satelitarne.

³ Rachunek satelitarny sportu dla Polski, Instytut Statystyki Publicznej im. Jerzego Sławy-Neymana, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010, s. 16-27, 75. Study on the Contribution

Proces tworzenia rachunku satelitarnego składał się z kilku etapów:

1. Zgodnie z definicją wileńską określono produkty sportowe, a także działalność według PKD 2004 związanych ze sportem. Sporządzono listę produktów – 61 rodzajów grup produktów, przypisanych określonym kodom klasyfikacyjnym. Następnie określono podaż krajową oraz import produktów uznanych potencjalnie za sportowe. Równocześnie dokonywano oszacowania popytu finalnego i pośredniego na wskazane produkty sportowe. W efekcie określono wielkość PKB „sportu” w cenach nabywcy:

$$PKB^S = \sum_i (PCE_i^S + G_i^S + NP_i^S + J_i^S + \Delta Q_i^S + E_i^S - I_i^S)$$

gdzie:

- PCE_i^S – wartość spożycia przez gospodarstwa domowe produktów sportowych rodzaju i ,
- G_i^S – wartość spożycia przez instytucje rządowe i samorządowe produktów sportowych rodzaju i ,
- NP_i^S – wartość spożycia przez instytucje non profit produktów sportowych rodzaju i ,
- J_i^S – wartość spożycia przez instytucje non profit produktów sportowych rodzaju i ,
- ΔQ_i^S – wielkość popytu inwestycyjnego wszystkich sektorów instytucjonalnych na produkty sportowe rodzaju i ,
- E_i^S – zmiana stanu zapasów produktów sportowych rodzaju i ,
- I_i^S – wielkość eksportu produktów sportowych rodzaju i ,
- wielkość importu produktów sportowych rodzaju i .

2. Następnie ustalono, jaka część produkcji globalnej (podaży) 61 grup produktów stanowiła wartość produktów sportowych zużywanych pośrednio lub finalnie na cele stricte sportowe. Po wtóre ustalono, jaki udział w produkcji tychże produktów posiadały poszczególne rodzaje działalności. Poddano analizie udział popytu krajowego (pośredniego i finalnego) na wyróżnione produkty sportowe w podaży krajowej tych produktów. Następnie oszacowano bezpośrednią sportową wartość dodaną⁴.
3. Określenia liczby pracujących i bezpośrednio zaangażowanych w proces produkcji produktów sportowych.

Na podstawie przeprowadzonych badań uzyskuje się informacje dotyczące: PKB „sportu”, wartości dodanej sportu i zatrudnienia w sporcie.

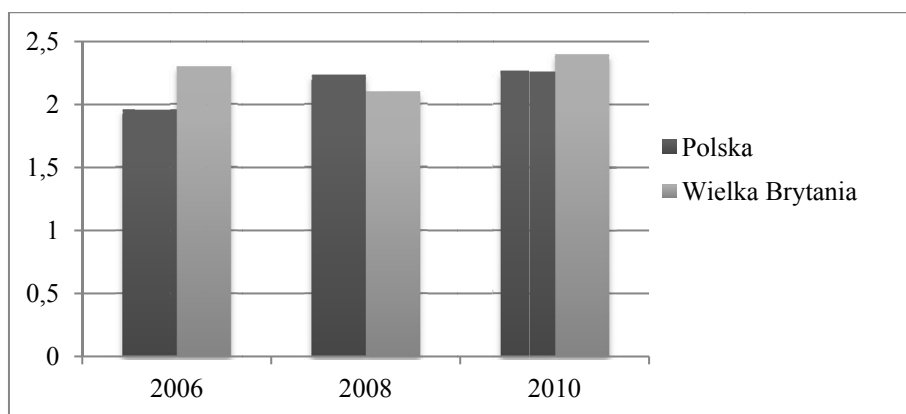
of Sport to Economic Growth and Employment in the EU. Final Report, SportsEconAustria (SpEA, Project Leader), November 2012, s. 10.

⁴ Wartość dodana sportu nie była równa PKB sportu, gdyż odnosiła się jedynie do dochodów powstałych z wytworzenia produktów sportowych i nie odnosiła się do części dochodów tworzonych w innych rodzajach działalności, które były konieczne do wytworzenia produkcji sportowej pokrywającej zużycie finalne produktów sportowych.

3. Wyniki badań nad znaczeniem sportu w Polsce i Wielkiej Brytanii

Na podstawie RSS określono wkład sportu w gospodarkę Polski. Uzyskane wyniki badań dotyczyły następujących wielkości makroekonomicznych: 1) wykorzystanie PKB na cele sportu, 2) zatrudnienia w sporcie, 3) wydatków gospodarstw domowych związanych ze sportem, 4) wartości dodanej sportu.

Natomiast RSS wykonywany jest w 8 państwach europejskich: Austrii, Cyprze, Czechach, Holandii, Niemczech, Polsce, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii. Regularnie RSS wykonywane jest w Austrii (w 2005 i 2013 r.), Polsce (w 2006, 2008, 2010 r.) i Wielkiej Brytanii (w 2006, 2008, 2010, 2012 r.). Pozostałe państwa wykonały dotychczas jednokrotnie rachunek satelitarny sportu. Ze względu na dostępność danych statystycznych zdecydowano się na analizę porównawczą pomiędzy Polską i Wielką Brytanią, uwzględniając lata 2006, 2008 i 2010.

Rys. 1. PKB sportu w latach 2006-2010 w Polsce i Wielkiej Brytanii. Dane w ujęciu %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Liberda, Tomaszewicz, Świczewska, Trębska [2015, s. 5].

PKB sportu w naszym kraju wzrósł z 1,96% w 2006 r., poprzez 2,23% w 2008 r. do 2,26 % w 2010 r.. Natomiast w Wielkiej Brytanii PKB sportu zawsze przekraczało próg 2% (odpowiednio 2,3%, 2,1%, 2,4%). W 2008 r. udział sportu w PKB Polski był nawet wyższy od brytyjskiego o 0,13 punktu % [Department 2015, s. 12; Liberda, Tomaszewicz, Trębska, 2015, s. 5]. Dla porównania według RSS z 2008 r. dla Niemiec, udział sportu w wytworzeniu PKB wyniósł 3,3%.

W 2006 r. występowały znaczne różnice pomiędzy zatrudnieniem w sporcie w Wielkiej Brytanii a w Polsce – odpowiednio 2,4% i 1,54%. W kolejnych analizowanych latach różnice te uległy zmniejszeniu i odsetek zatrudnionych w polskim sporcie wyniósł 2,12%, zbliżając się do wartości osiągniętej przez Brytyjczyków w 2008 r., czyli 2,2%. Tymczasem w 2010 r. zatrudnienie związa-

ne ze sportem w Wielkiej Brytanii wynosiło 2,3%, a w Polsce było na poziomie 2,09%. Dla porównania według RSS dla Niemiec z 2008 r. udział w zatrudnieniu wynosił aż 4,4% [Liberda, Tomaszewicz, Trębska, 2015, s. 5].

Zarówno wzrost PKB, jak i zatrudnienia w sporcie miał bezpośredni związek z przygotowaniem do organizacji przez Wielką Brytanię w 2012 r. dwóch imprez sportowych o skali globalnej, tj. Letnich Igrzysk Olimpijskich oraz Letnich Igrzysk Paraolimpijskich w Londynie.

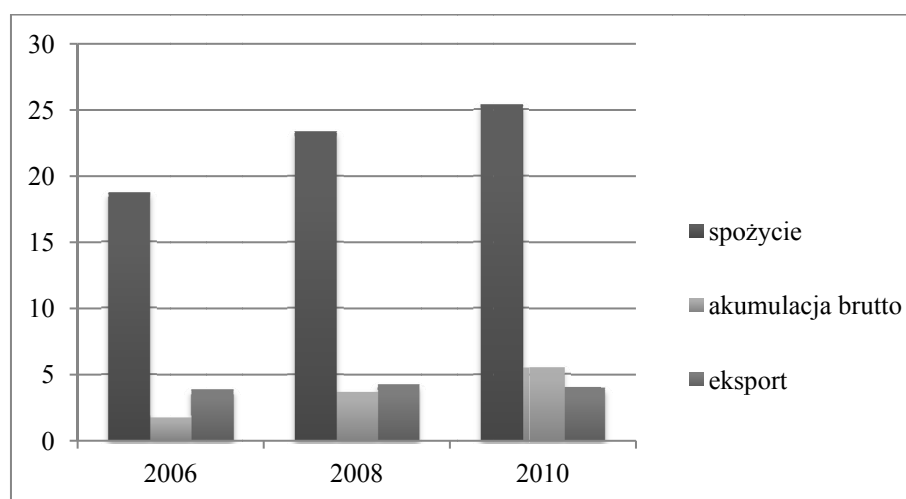
W dalszej części zostaną przedstawione wyniki badań dla Polski według raportów sporządzonych przez Główny Urząd Statystyczny (w szczególności RSS opublikowanego w grudniu 2015 r., dotyczącego 2010 r.).

W 2006 r. wartość całkowitego popytu na dobra i usługi sportu wyniosła 20,7 mld zł (w cenach nabywców), co stanowiło 1,96% PKB Polski. Największy udział posiadały usługi: związane ze sportem 30,42% (6,306 mld zł), rekreacyjne pozostałe oraz związane z poprawą kondycji fizycznej 18,48% (3,831 mld zł), turystyczne 7,59% (1,574 mld zł), szkolnictwa średniego 6,91% (1,433 mld zł), podstawowego 6,79% (1,406 mld zł), a także budowa obiektów inżynieryjnych oraz roboty specjalistyczne na cele sportu 6,56% (1,359 mld zł).

W 2008 r. wartość całkowitego popytu na dobra i usługi sportu wyniosła 31,2 mld zł, co stanowiło 2,23% PKB Polski. Największy udział posiadały usługi związane: ze sportem 26,74% (8,352 mld zł), z grami losowymi 15,7% (4,905 mld zł), a także usługi edukacyjne szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, szkół policealnych, usług szkół wyższych 13,58% (4,243 mld zł), pozostałe obiekty inżynierii lądowej – obiekty sportowe i rekreacyjne 10,46% (3,268 mld zł).

W 2010 r. wartość całkowitego popytu na dobra i usługi sportu wyniosła 32,1 mld zł, co stanowiło 2,26% PKB Polski. Największy udział posiadały usługi związane ze sportem 21,87% (7,022 mld zł), pozostałe obiekty inżynieryjne/roboty budowlane 15,87% (5,097 mld zł), usługi związane z grami losowymi 14,02% (4,503 mld zł), a także usługi szkół podstawowych, usługi gimnazjów, liceów, usługi szkół wyższych 13,76% (4,417 mld zł), usługi związane z poprawą kondycji fizycznej 10,49% (3,367 mld zł), usługi organizatorów turystyki 5,27% (1,693 mld zł).

Struktura wartości dodanej sportu według sekcji PKD w latach objętych analizami była jednakowa. Dominowały: usługi związane z edukacją, działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, przetwórstwo przemysłowe i budownictwo. W 2010 r. edukacja miała 22,8% udziału w wartości dodanej, na kolejnych miejscach znajdowały się działalności związane z kulturą, rozrywką i rekreacją (13,6%) oraz przetwórstwo przemysłowe (12,6%) i budownictwo (11%). Łączna wartość dodana związana z produkcją sportową wyniosła 23,1 mld zł w 2010 r.

Rys. 2. Popyt finalny na produkty sportowe w Polsce w latach 2006-2010.
Dane wyrażono w mld złotych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Liberda [2010, s. 75-77], Liberda [2013, s. 37-40], Liberda [2015, s. 35-37].

W latach 2006, 2008 i 2010 największy udział w popycie finalnym na produkty sportowe stanowiło spożycie, jednak ich udział zmniejszał się od 77% w 2006 r. do 72,8% w 2010 r. Tymczasem wzrastał udział akumulacji brutto z 7,2% (2006) do 15,8% (2010). Na znaczeniu tracił udział eksportu w popycie finalnym z 15,8% (2006) do 11,4% (2010). W 2008 r. wydatki sektora rządowo-samorządowego i instytucji niekomercyjnych na cele sportowe były prawie jednakowe (różnica wynosiła zaledwie 3 mln zł na korzyść sektora publicznego). W 2010 r. 72,8%, łączne wydatki na ten cel wynosiły 25,4 mld zł (w tym: gospodarstwa domowe 17,38 mld zł, sektor rządowy i samorządowy 5,877 mld zł, instytucje niekomercyjne 2,147 mld zł).

W 2006 r. liczba pracujących na rzecz sportu wynosiła 225,5 tys. (1,54% w ogólnej liczbie zatrudnionych w Polsce), największa grupa pracowała w edukacji – 79,5 tys. osób oraz w pozostałej działalności usługowej, komunalnej, społecznej i indywidualnej – 73 tys. osób. W kolejnych latach (2008) liczba pracujących wzrosła do 297,3 tys. (2,12% udział w ogóle zatrudnionych w naszym kraju, aby spaść o 3 tys. w 2010 r. (2,09% udział w ogólnej liczbie zatrudnionych). W 2008 r. najwięcej osób pracowało w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją – 85 410 (28,8%) i edukacją – 77 065 osób (25,9%). W 2010 r. natomiast dominowała edukacja – 73 731 osób (25,2%), przed działalnością związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją 58 373 osób (19,9%).

Podsumowanie

Znaczenie ekonomiczno-społeczne sportu w krajach Unii Europejskiej i na świecie spowodowało konieczność powstania nowych narzędzi badawczych do jego opisu. Na obszarze UE rozpoczęto prace nad definicją sportu, jak i pomiaru jego znaczenia. W efekcie podczas prezydentury austriackiej opracowano jednolitą definicję sportu składającą się z trzech ujęć: statystycznego, wąskiego i szerokiego. Oprócz tego stworzono dokument metodologiczny dotyczący sporządzania rachunku satelitarnego sportu. Polska należała do grupy państw, które sporządziły już trzykrotnie RSS. Na podstawie danych z 2010 r. określono dla naszego kraju:

- łączny popyt na dobra i usługi sportu wynosił 32,1 mld zł, co stanowiło 2,26% PKB (wzrost w porównaniu z 2006 r. o 0,3%),
- zatrudnienie w sporcie wynosiło 294,3 tys. osób, co stanowiło 2,09% ogółu zatrudnionych (wzrost w porównaniu z 2006 r. o 0,55%),
- wartość dodaną związaną z produkcją sportową wynosiła 23,1 mld zł (w 2006 r. było to tylko 11,6 mld zł).

Ministerstwo Sportu i Turystyki w lutym 2017 r. wystąpiło z zapytaniem ofertowym na sporządzenie kolejnych RSS za 2012 i 2014 r. Pozostałe państwa UE wykonują RSS regularnie (Austria, Wielka Brytania) oraz nieregularnie (Cypr, Czechy, Holandia, Niemcy). Osobną grupę stanowią te państwa członkowskie, które dotychczas nie sporządziły żadnego RSS, co niestety utrudnia prowadzenie dalszych badań porównawczych. Z tego też powodu nie jest możliwe szczegółowe określenie ekonomicznego znaczenia sportu dla gospodarek wszystkich państw UE.

Literatura

- Department for Culture, Media & Sport (2015), *UK Sport Satellite Account, 2011 and 2012*, Sheffield Hallam University, Sport Industry Research Centre.
- Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Rozwijanie europejskiego wymiaru sportu*, KOM (2011), 12 wersja ostateczna, 18 stycznia, Bruksela.
- Liberda B., Tomaszewicz Ł., Świeczewska I., Strawiński P., Kulczycka J. (2010), *Rachunek Satelitarny Sportu dla Polski za 2006 rok*, Instytut Statystyki Publicznej, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Liberda B., Tomaszewicz Ł., Świeczewska I., Trębska J. (2013), *Rachunek Satelitarny Sportu dla Polski za 2008 rok*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa.

Liberda B., Tomaszewicz Ł., Świeczewska I., Trębska J. (2015), *Rachunek Satelitarny Sportu dla Polski za 2010 rok*, Ministerstwo Sportu i Turystyki Warszawa.

SportsEconAustria (2012), *Study on the Contribution of Sport to Economic Growth and Employment in the EU. Final Report*.

ANALYSIS OF SPORT SATELLITE ACCOUNTS IN EUROPEAN UNION

Summary: The dynamic development of the sport caused by commercialization and professionalization has led to its increased importance for economies of the countries of the European Union. For more accurate description and analysis of this phenomenon it became necessary to create a new measurement tools. On the initiative of the European Commission the definition of sport was developed. A group of Austrian researchers has developed a methodology for the preparation of a Sport Satellite Account. To work on the importance of the sport several countries joined, also Poland. The results were as follows. Total demand for goods and services of sports in Poland amounted to 32.1 bln PLN, which accounted for 2.26 % of GDP (2010). Employment in sport amounted to 294.3 thousand people, which accounted for 2.09 % of total employment in Poland. The added value of sport in Poland was 23.1 bln PLN.

Keywords: methodology, GDP, sport, European Union, employment.